

Oscar Knudsen – en særudstilling af en plakatkunstners værker

AF ULLA VARNKE EGESKOV

Tanken om en særudstilling omhandlende Oscar Knudsen opstod ved lidt af et tilfælde i forbindelse med min tiltræden på Sydhimmerlands Museum og gennemgangen af en mængde genstande og arkivafleveringer, der lå og ventede. I bunkerne blandt det, der havde ligget i en årrække, dukkede en uanselig brun kasse fra PostDanmark frem i et hjørne. Kassen viste sig at indeholde en mængde sort/hvide og kolorerede tegninger og skitser fra Oscar Knudsens hånd.

Afsenderen af kassen var en efterkommer efter Karen Aabech, som gennem en årrække var redaktør af børnestoffet på dagbladet B.T, ugebladet Søndags B.T. og landmandsbladet Landet. Tante Karen, som Karen Aabech blev kaldt, bestyrede bl.a. også Ping Klubben, som lavede forskellige børnearrangementer for bladenes læsere. Karen Aabech havde igennem mere end 50 år, i en kasse på loftet, opbevaret de skitser og tegninger, som hun havde modtaget fra Oscar Knudsen. Efter Karen Aabechs død var tegningerne kommet for dagen. På grund af Oscar Knudsens store tilknytning til cirkusverdenen besluttede Karen Aabechs efterkommer at give tegningerne til Sydhimmerlands Museum/Cirkusmuseet. At Oscar Knudsen og Karen Aabech kendte hinanden på et vist personligt plan, er der ikke nogen tvivl om. Således har Oscar Knudsen tegnet Aabech-familiens hund som en personlig gave til Karen Aabech; et billede, der også i dag er en del af museets samling. Giver af tegningerne kunne dog ikke ved forespørgsel fortælle ret meget yderligere om Oscar Knudsen og Karen Aabechs indbyrdes forhold.

For Cirkusmuseet er Oscar Knudsen langt fra en ukendt person. Museet havde allerede før de omtalte tegninger, vist adskillige cirkusplakater, som er udført af Oscar Knudsen i den permanente udstilling, uden det dog i udstillingen er specielt specificeret, hvem plakatkunstneren er. Derudover findes der i Cirkusmuseets samling cirkusprogrammer, plakater, malerier og ikke mindst det prominente "Cirkus Moreno stakit" med cirkusmotiver, hvortil Oscar Knudsen er ophavsmand, der byder publikum velkommen ved et besøg på Cirkusmuseet. Men kassen med tegninger og skitser var et velkomment supplement til de værker, vi i forvejen havde.

Oscar Knudsen (1878-1971) er ellers for de fleste en relativt ukendt person. Han levede et lidt tilbagetrukket liv, og ernærede sig ved at tegne for diverse cirkus og altså også for Det Berlingske Hus. Derudover har Oscar Knudsen illustreret en stor del af de engang

så kendte Ota-bøger, hvorfra nogle måske vil genkende hans streg. For mit eget vedkommende virkede Oscar Knudsens stil utroligt velkendt, ikke blot fra cirkusplakaterne, og der gik lidt tid, inden det gik op for mig, at Oscar Knudsens tegninger også er at finde i Robert Fiskers serie om spurveungen Peter Pjusk, som var en del af lekturen, da jeg gik i skole. Oscar Knudsens trykte værker i Cirkusmuseets samlinger strækker sig over en periode fra starten af 1920'erne til midten af 1960'erne, så han havde et langt livs virke som kunstner. Især bør det i denne sammenhæng bemærkes, at Oscar Knudsen fra starten af 1920'erne leverede programforsider og vignetter til Cirkus Miehe, og netop Cirkus Miehe er hjertet i Cirkusmuseets samlinger.

Om Oscar Knudsen som privatperson fortælles det, at han igennem mange år, fra 1941 frem til hans død i 1971, var lykkeligt gift med sin kone Margit, som holdt sammen på Knudsen-familien, også gennem Oscar Knudsens til tider massive alkoholforbrug. Oscar Knudsen arbejdede i 1920'erne, 1930'erne og 1940'erne sammen med Niels Meyn og illustrerede hans trivialbøger; et samarbejde, der fik visse konsekvenser for Oscar Knudsens virke, idet Niels Meyn var medlem af nazistpartiet og under besættelsen arbejdede for den nazistiske avis Fædrelandet. Pga. sine nazistiske sympatier blev Niels Meyn senere ekskluderet af forfatterforeningen og mistede sin position i den danske forfatterverden. Oscar Knudsen havde så vidt vides ikke nazistiske sympatier og synspunkter, men hans tætte samarbejde med Niels Meyn gjorde, at Oscar Knudsen efter befrielsen blev bragt i miskredit og samarbejdet med Meyn fik konsekvenser for hans virke. Det ses efter befrielsen som oftest, at Oscar Knudsen har tegnet under presudonym og underskriver sig O.K. eller O'Kay, hvor han tidligere ofte brugte sit fulde navn som signatur på sine værker. Der er også i museets samlinger en håndfuld programforsider, der er usigenerede, men hvor stilen minder utroligt meget om Oscar Knudsens. Man kan kun gisne om, hvorvidt det rent faktisk er Oscar Knudsen, der har lavet programforsiderne, men pga. sin upopularitet som "mistænkt for nazistiske synspunkter" har undladt at signere dem.

Oscar Knudsen var i sit arbejdsliv meget optaget af dyr; han var meget dygtig til at fange dyr i bevægelse og kunne med få streger vise dyrets natur. Denne forkærlighed og ekspertise fremhæves særligt i hans cirkusplakater med dyr i cirkusmaneger, og var med til at gøre ham så populær som tegner af cirkusliv. Oscar Knudsen har dog tegnet dyr alle mulige steder og i utallige situationer, bl.a. ved de forskellige cirkus uden for manegen, i Københavns Zoologiske Have og i den nærmeste omgangskreds. Vi har i samlingen en række tegninger af mere eller mindre eksotiske cirkusdyr, dyr fra zoo, undulaten Olsen, skildpadden Lasse og Oscar Knudsens egen hund. Derudover er der også en række tegninger af danske landbrugsdyr, som har været bragt på ugebladet Landets børnesider.

Ved en nærmere gennemgang af materialet i den indleverede kasse fra Karen Aabechs efterkommer viste det sig, at tegningerne var

i udmærket stand, uden spor af mug og nævneværdig slid. Enkelte af de større tegninger havde dog nogle meget skrøbelige linjer, hvor tegnepapiret havde været foldet, og andre havde tydelige mærker og afrevne hjørner efter at have været hængt op med tegnestifter. Men alt i alt var samlingen i fin stand. En optælling afslørede, at kassen i alt indeholdt 414 tegninger, der indholdsmæssigt strakte sig over cirkusmotiver, dyremotiver, børnelege, eventyrscener og byg-selv forslag til forskellige ting som fastelavnshatte, dukketeatre mm. Derudover var der også en mængde påklædningsdukker i forskellige kostumer. Det tidskrævende registreringsarbejde gik i gang, og hver tegning blev registreret ind i museernes registreringssystem Regin med beskrivelse, årstal og foto.

Mens registreringsarbejdet stod på, opstod ideen om en særudstilling med Oscar Knudsens plakater, programforsider, skitser og tegninger i Cirkusmuseets særudstillingslokale. Dette var en udfordring pga. lokalets størrelse og karakter og ikke mindst pga., at lokalet ikke udelukkende benyttes til særudstillingslokale, men at museets skoletjeneste til tider også benytter lokalet som undervisningslokale. Lokalet er i sig selv et stort lokale, der er bygget i kip, og hvor der pga. skoletjenestens aktiviteter ikke var mulighed for at opsætte skillerum for at skabe mere intimitet i udstillingen, der også skulle rumme Oscar Knudsens til tider ret små skitser. Efter megen overvejelse og diskussioner med museets konservator blev det besluttet at udstille tegningerne i nogle legemsstore rammer eller montrer, som blev opsat på væggene. Denne beslutning blev truffet, for at de udstillede tegninger, som varierer i størrelse fra 5x5 cm til A3-format, ikke skulle forsvinde i det store udstillingslokale og i den lidt "flade" udstillingsfacon, som lokalet tillod. Endvidere er over halvdelen af tegningerne holdt i sort/hvid, og vi ville undgå, at tegningerne forsvandt i det lyse rum. I rammerne, som blev lavet for at skabe et så syrefrit miljø som muligt for tegningerne, blev der opsat forskellige farvede baggrunde, og skitserne og tegningerne blev emneopdelt i nogle hovedgrupper i bestræbelsen på at skabe et dækkende billede af kunstnerens virke. Derudover blev der lavet en montre med en udstilling af diverse programmer, og der blev ophængt hidtil udstillede cirkusplakater og malerier fra museets samling.

Der blev fremstillet fem legemsstore rammer med hver sin baggrundsfarve og hvert sit emne. De fem emner var cirkus, dyr, årstider, børneaktiviteter og eventyr. Selve udvælgelsen af, hvilket materiale der skulle udstilles samt baggrundsfarvevalg, stod museet for, ligesom placeringen i rammerne blev angivet af museet. Men når det kom til beslutningen om, hvilket materiale rammerne skulle laves af, hvilket baggrundskarton der skulle benyttes samt selve hængslingen, altså opsætningen af tegningerne på baggrundspladen, var museet nødt til at trække på Bevaringscenter Nordjyllands ekspertise. Samarbejdet fungerede upåklageligt. I enkelte tilfælde var de udvalgte tegninger for skrøbelige til umiddelbart at kunne udstilles. I disse tilfælde forstærkede Bevaringscenter Nordjyllands papirkonservator tegningerne, så de kunne vises for publikum.

Alt i alt har arbejdet med udstillingen af Oscar Knudsens værker været meget udbytterigt, både fagligt og ikke mindst, fordi man bliver i godt humør af at arbejde med de skønne tegninger. At bruge dagen i selskab med indianere i trapezer, isbjørne der springer gennem tønde-bånd og farverige påklædningsdukker må vist nærmest tælle som et personalegode. Udstillingen om Oscar Knudsen åbnede med kun tre måneder tilbage af sæsonen 2009, og kan ses på Cirkusmuseet frem til udgangen af sæsonen 2010.